

MEDEDEELINGEN

VAN DE

KIRTYA LIEFRINCK - VAN DER TUUK

AFLEVERING 11

INHOUD :

De Lontarstichting geheeten Kirtya Liefrinck - van der Tuuk te Singaradja	1
Derde lijst van aanwinsten der lontar-bibliotheek van de Stichting Kirtya Liefrinck - van der Tuuk te Singaradja (1939 — Februari — 1940)	6
Dr. C. Hooykaas : Asklepius op Bali (en Lombok)	11
Uit de Cultuurbeweging : Pitamaha 1936 — 29 Januari — 1940 (geïllustreerd)	18
Boekbespreking : Wajan Bhadra : Toja Tirta door M. van der Hilst	22

Gemeenschappelijke Uitgave van
Kirtya Liefrinck- van der Tuuk en Het Java-Instituut

SINGARADJA (BALI)

1940

JOGJAKARTA (JAVA)

CURATORIUM VAN DE STICHTING KIRTYA LIEFRINCK-VAN DER TUUK TE SINGARADJA

Voorzitter : De Resident van Bali en Lombok.
Plaatsverv. voorzitter : De Zelfbestuurder van Boeileleng.
Secretaris-penningmeester : De Residentie-secretaris.

Leden :	Bali :	Badoeng	: Padanda Gdé Pamaron	Moenggoe
		Bangli	: Anak Agoeng Anom	Soesoet
		Boeileleng	: I Njoman Kadjeng	Singaradja
		Djembrana	: I Goesti Poetoe Mahajoen	Negara
		Gianjar	: Tjokorda Gdé Raka Soekawati	Kadéwatan
		Karangasem	: Ida Njoman Dangin	Karangasem
		Kloengkoeng	: Ida Bagoes Tantra	Bandjarangkan
		Tabanan	: Padanda Gdé Anom Manoeaba	Tabanan
	Lombok :	Midden	:
		Oost	: Raden Soedjono	Tété Batoe (Selong)
		West	: Padanda Gdé Ketoet Boeroean	Pagesangan.

Het gebouw der stichting staat aan de de Haze Winkelman-laan te Singaradja.
Dagelijks geopend van 1—14 uur; telefoon Singaradja 18.

Bibliothecaris : I WAJAN BHADRA.

Adviseur : Dr. C. HOOYKAAS.

DE MEDEDEELINGEN VAN DE KIRTYA LIEFRINCK-VAN DER TUUK

zijn van 1929—1939 verschenen in 10 nummers en 2 bijlagen (octavo-formaat) welke alle bij de Kirtya nog te krijgen zijn tegen de ondervolgende prijzen (franco) :

1.	1 October	1929, Singaradja-Solo, VIII + 64 p. + 7 fig.	f 1.—
2.	1 Maart	1930, Singaradja-Solo, 56 p. + 4 fig.	„ 1.—
3.	1 November	1931, Singaradja 80 p.	„ 1.—
4.		1935, Singaradja-Solo, XVI + 100 p.	„ 1.50
5.		1937, Singaradja-Solo, 124 p. + 14 fig.	„ 2.—
	Bijlage afl. V,	1937, N. V. G. Kolff en Co, Soerabaja, 24 p.	„ 0.50
		(Het „Mebasan” of de Beoefening van het Oud-Javaansch op Bali door I Wajan Bhadra)	
6.		1939, Singaradja-Bandoeng, 116 p. + 1 fig.	„ 2.—
	Bijlage afl. VI [1939, Singaradja, gestencild]	21 p. (4°)	„ 0.50
		(Lijst der aanwinsten van de lontarbibliotheek tusschen Juni 1936 en Februari 1939)	
7-10.		1939, Singaradja (Bali), 352 p.	„ 1.—
		Beknopt Sasaksch-Nederlandsch Woordenboek door Dr. R. Goris.	
11.		1940, Singaradja-Jogjakarta . . . p. . . . fig.	„ 6.—

Het lidmaatschap van de Kirtya bedraagt f 2.50 per jaar.
Medewerkers aan deze Mededeelingen worden verzocht hun kopy te zenden aan Dr. C. Hooykaas, p/a Kirtya Liefrinck-van der Tuuk te Singaradja.

De tekst der kopy worde slechts op één zijde van het papier geschreven, liefst met de schrijfmachine; ook voetnoten nummere men doorlopend.

Ook de nieuwe officieele regeerings-spelling is geoorloofd; bij Balische woorden houde men zich aan de spelling Schwartz.

Het auteurs-honorarium bedraagt f 1.— per kolom voor oorspronkelijke bijdragen, en f 0.75 voor eigen vertalingen.

Het maximum-honorarium voor medewerking aan één aflevering bedraagt f 75.—

Het aantal overdrukken dat gratis ter beschikking van den auteur wordt gesteld, bedraagt 20 exemplaren; meer exemplaren zijn bij tijdige aanvraag verkrijgbaar tegen vergoeding der kosten.

DE LONTARSTICHTING GEHEETEN KIRTYA LIEFRINCK- VAN DER TUUK TE SINGARADJA 1935—1940

Alvorens een overzicht te geven van de werkzaamheden van genoemde stichting blijkt het niet geheel overbodig dien naam te verklaren, die wel eens eenige verwarring heeft gegeven. Mij is een Hollandsche dame bekend, die lichtelijk gechoqueerd was omdat men in dat ongenueerde Indië niet eens sprak van „Mevrouw”; kennelijk dacht zij hier aan een getrouwde vrouw, een juffrouw Kirtya van der Tuuk van zich zelf, wellicht een zuster van de vroeger bekende kinderschrijfster Titia van der Tuuk, en gehuwd met een meneer Lieftrinck!

Kirtya — zoo weet Aflevering 1 der Mededeelingen van 1 October 1929 op p. 2 mee te deelen — is een Balineesche formatie van het Sanskritstamwoord Kirti (= stichting), welk stamwoord zelf echter niet op Bali gebruikelijk is.

F. A. Lieftrinck was één der voortreffelijkste bestuursambtenaren die Nederlandsch-Indië ooit gehad heeft, die het grootste deel van zijn 27-jarige loopbaan op Bali en Lombok heeft doorgebracht. Hij heeft er bestuursrangen doorlopen tot en met dien van controleur 1e klasse, en is deels belast geweest met bijzondere opdrachten; hij was er 5 jaar lang resident en kwam er meermalen terug als regeeringscommissaris toen hij in den Raad van Indië zat. Zonder te kort te doen aan de voortreffelijke verdiensten van andere bestuursambtenaren ten aanzien van de wetenschap omtrent Bali als Damsté en Korn, mag wel gezegd worden dat Lieftrinck's studiën hem gemaakt hebben tot den op zijn gebied nog onovertroffen ontginner en grondlegger. De Encyclopaedie van Nederlandsch Oost-Indië geeft in zijn Supplement-deel VI van 1932 op pag. 573b-575a een levensbericht, geteekend L., waarschijnlijk Lekkerkerker, de man die alles heeft gelezen wat over Bali en Lombok is gedrukt, een degelijk artikel. Het Koloniaal Tijdschrift, uitgegeven door de vereeniging van ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur in Nederlandsch-Indië, zestiende jaargang 1927, p. 433-438 bevat een levensbeschrijving door Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje, welke getuigt van een zoo innige waardeering en een zoo respectabelen en nobelen geest, zoowel van den overledene als van den schrijver, dat de lectuur ervan niet sterk genoeg kan aangeraden worden; het liefst had ik hier het heele stuk overgenomen. Ook het boekwerk Bali en Lombok, Geschriften van F. A. Lieftrinck, met een inleiding van Prof. J. C. van Eerde (Amsterdam A^o 1927 J. H. de Bussy), geeft een levensbeschrijving

van 7 bladzijden, met portret. De mede naar Lieftrinck geheeten stichting werd in het leven geroepen een jaar na zijn dood, die dit nobele leven afsloot op 27 Juni 1927.

Herman Neubronner Van der Tuuk, Dr. honoris causa, heeft de laatste twintig jaren van zijn leven (1874-1894) te Singaradja gewoond en daar onder andere het vierdeelige Kawi - Balineesch - Nederlandsch Woordenboek vervaardigd. Geen orientalist en zeker geen beoefenaar van Javaansch, Balisch en Sasaksch kan aan deze schatkamer van geleerdheid voorbijgaan. Zielsdankbaar dat dit werk er is, blijft ieder gebruiker het tot het eind aan toe verwenschen dat het zóó is. Prof. Dr. (J). H. (C). Kern gaf een levensbeschrijving van Van der Tuuk in den Nederlandschen Spectator van 1894, p. 319-320, herdrukt in de Verspreide Geschriften, deel XV, 1928 p. 281-286; Dr. W. Doorenbos leverde in den N. S. 1894, p. 335-337 belangrijke aanvullingen hierop. De Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië IV (1905) p. 443-444 gaf een opsomming van leven en werken door Dr. H.H.J(uynboll), ietwat aangevuld in den herdruk, Enc. v. N.O.-I. IV, 1921, 456b-457b. Dr. G. P. Rouffaer gaf een herdenking van Dr. J. L. A. Brandes in diens Beschrijving van Singasari; en de Wolkentafereelen van Panataran, Archaeologisch Onderzoek op Java en Madura II, 1909 ('s Gravenhage, Mart. Nijhoff en Batavia, Albrecht en Co.) Hierin vertelde hij hoe op Brandes' keuze tot de orientalistiek het lichtend voorbeeld van Van der Tuuk van doorslaggevend invloed is geweest en hoe Brandes zich in Indië al spoedig naar Boeleng begaf om zich als leerling te zetten aan de voeten van den grooten leeraar. Inderdaad wordt algemeen erkend dat de twee grootmeesters op het gebied der Indonesische taalwetenschap in de tweede helft van de negentiende eeuw Prof. Kern en Van der Tuuk waren, gene wereldberoemd professor en brandpunt van internationale orientalistencongressen, gezinshoofd en man die moeilijk neen kon zeggen, deze weggedoken in een bamboehut met atap-dak op den weg naar Soekasada, ongelikt en solitair. Behalve de pagina's III,* XIII* en XIV* uit de Herdenking van Dr. J. L. A. Brandes heeft Rouffaer nog een onderzoek ingesteld naar de Plaats en Datum van Geboorte van Dr. H. Neubronner van der Tuuk, verschenen in de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, deel LXIII, 1910, p. 172-175.

Tenslotte bevat C. F. Gronemeijer's Gedenkboek van het Nederlandsch Bijbelgenootschap 1814-1914 tegenover p. 92 nog een jeugdportret van den toenmaligen Afgevaardigde voor het Bataksch, dat Rouffaer nog niet had gezien toen hij op p. X. V* o.c. schreef: „De twee eenige foto's die van Neubronner van der Tuuk bestaan. . . . berusten in de Koloniale Bibliotheek te 's Gravenhage" (mededeeling v. Dr. J. L. Swellengrebel.)

Het was gebleken niet overbodig te zijn, even in herinnering te roepen wie Lieftrinck en Van der Tuuk waren, twee van die talrijke remarkabele vrijgezellen welke mede bijgedragen hebben om aan Bali zoo groote wetenschappelijke bekendheid te verlenen. Verscheidenen op Bali hebben Lieftrinck nog gekend, terwijl er ook nog verhalen van Van der Tuuk in omloop zijn. Het is voor ons doel niet noodig hier nu verder op in te gaan; de belangstellende lezer vindt de gegevens bijeen.

Op pag. 1 van Mededeelingen 1 wordt als doel der Kirtya kort en bondig genoemd: de berscherming van het Balische cultuurbezit bij uitnemendheid: de lontargeschriften. De Statuten, Hoofdstuk II, Artikel twee, zeggen nader: „De stichting heeft ten doel de instandhouding „van de lontarbibliotheek met daaraan ver„bonden leeszaal te *Singaradja*, het verzamelen „van Balische en Sasaksche lontars en andere „geschriften, door aankoop, het doen ver„vaardigen van afschriften, door schenkingen „of anderszins, en het bevorderen van de „bestudeering van deze geschriften."

Van het begin af heeft Dr. R. Goris 10 jaar lang — zij het met eenige onderbrekingen — leiding gegeven aan het Kirtya-werk als adviseur; vooral in het begin eischte het nieuwe instituut zeer veel van zijn aandacht en werkkraft. De omstandigheden waren gunstig: ruime fondsen en alle medewerking van het bestuur; er is dan ook een massa arbeid gedaan, waarvan verschillende verslagen gewagen. Vanaf 1935 is er evenwel geen verslag meer uitgebracht, zoodat het niet overbodig geacht mag worden bij het laatste lustrum stil te staan. Afwezigheid van Bali gedurende 1935 maakte dat Dr. Goris de leiding moest overlaten aan den secretaris-penningmeester die ook als secretaris van de residentie Bali en Lombok voor andere belangen dezer 1.800.000 menschen te zorgen had; de dagelijksche leiding der werkzaamheden berustte dan ook bij den bibliothecaris I Wajan Bhadra. Zijn belangstelling voor Balische en Nederlandsche taal en literatuur doen hem zich hier op zijn plaats gevoelen; het Nederlandsch beheerscht hij als wellicht geen ander Baliër.

De jaren 1936, 1937 en 1938 gaf Dr. Goris

weer leiding aan de Kirtya. Gedurende deze periode vond het overkrassen van lontars geregeld voortgang, en eind 1939 was men aan het achttiende honderdtal. Wel bleek herhaaldelijk, dat de buit nu toch waarlijk grootendeels binnen is: wanneer de Kirtya een partij lontars aangeboden krijgt of ontdekt, is vaak een 90% reeds bekend. Wel zijn er verscheidene adressen op Bali bekend, waar men nog lontars bezit en deze angstvallig behoedt voor vreemde en ook eigen oogen! De bezitters zullen in een anderen staat moeten overgaan vóór deze geschriften of kopieën ervan in de Kirtya kunnen belanden — wanneer we ze tenminste niet reeds hebben.

Ook ten aanzien van Lombok is in de afgelopen periode een belangrijke stap voorwaarts gedaan, ja zelfs een mijlpaal bereikt. Dr. Goris heeft zich gezet tot de vervaardiging van een beknopt Sasaksch-Nederlandsch Woordenboek, dat reeds in 1938 voltooid was en eind 1939 door de Kirtya is uitgegeven. Met de \pm 5000 woorden die het bevat moet men een heel eind kunnen komen, en dit allerbelangrijkste middel om een taal te kunnen leeren zal ongetwijfeld goede diensten kunnen bewijzen. Het staat a priori vast dat zoolwel spreek- als literaire taal daarnaast nog eenige tienduizenden woorden zullen bevatten, maar om het betere niet den vijand van het goede te laten zijn is de opzet *beknopt* gehouden, en het werk dan ook voltooid.

Vanaf de oprichting tot 1935 gaf de Kirtya 3 nummers van haar Mededeelingen uit; bovendien als aparte publicaties:

[Prof. Dr.] C. C. Berg: *Kidung Pamañcangah*, Mees Santpoort 1929.

Dr. W. F. Stutterheim, *Oudheden van Bali Deel I Tekst*, Singaradja Bali 1929.

Dr. W. F. Stutterheim, *Oudheden van Bali Deel I Platen*, Singaradja Bali 1930.

[Prof. Dr.] C. C. Berg, *Babad Bla-Batuh*, Mees Santpoort 1932.

Dr. V. E. Korn, *De Dorpsrepubliek Tnganan Pagringsingan*, Mees Santpoort 1933.

Gebrek aan fondsen heeft verhindert deze serie voort te zetten.

In de periode van 1935-1940 verschenen ook 3 mededeelingen en wel

Aflevering 4 (1935, Singaradja-Solo)

Verslag omtrent de werkzaamheden der Kirtya. Bijlage I. Een derde spreuk op de kleizegels van Pèdjèng door Dr. W. F. Stutterheim.

Bijlage II Begrooting van Ontvangsten.

Bijlage III Begrooting der uitgaven.

Aflevering 5 (1937, Singaradja-Solo)

- In memoriam [Professor J. C. van Eerde].
Lijst der aanwinsten der lontarbibliotheek van Mei 1934 tot Juni 1936.
Overzicht over de belangrijkste literatuur betreffende de cultuur van Bali over het tijdvak 1920-1935 door Dr. R. Goris.
Alphabetisch Register op de eigennamen der auteurs.
Tweedeeling in het Oud-Balische dorp door C. J. Grader.
Madènan (desa-monographie) door C. J. Grader.
Bijlage der Mededeelingen Aflevering V: Het „Mabasan” of de beoefening van het Oud-Javaansch op Bali door I Wajan Bhadra.

Aflevering 6 (1939, Singaradja-Bandoeng)

- Voorbericht
Het Balisch-Nederlandse Woordenboek (De huidige stand van zaken en plannen voor de toekomst) door Dr. J. L. Swellengrebel.
Het Soebakwezen in het Landschap Djembrana door C. J. Grader.
Eenige gegevens nopens Sasaksche Volksgebruiken door Mr. J. Prins.
Verspreide aantekeningen over adatrecht en volksgebruiken in Midden-Lombok door Mr. J. Prins.
Bijdragen tot de Balische lexicografie door Wajan Bhadra.
Mededeeling.
Bijlage der Mededeelingen Aflevering VI: Lijst der aanwinsten van de lontarbibliotheek tusschen Juni 1936 en Februari 1939.

Als **Aflevering 6-10** der Mededeelingen is te beschouwen Dr. R. Goris: Beknopt Sasaksch-Nederlandsch Woordenboek.

Na het vertrek van den taalambtenaar Dr. Goris heeft de afgevaardigde van het Nederlandsche Bijbelgenootschap, Dr. J. L. Swellengrebel te Den Pasar, belast met de vervaardiging van het Balisch-Nederlandsch Woordenboek, eenige bemoeienis gehad met de Kirtya. Medio 1939 kwam ondergeteekende als taalambtenaar voor Bali en Lombok op de standplaats Singaradja en werd aangezocht op te treden als adviseur; daar hij zich echter geheel moest oriënteren in zijn nieuwen werkkring, het personeel der Kirtya zijn taak had en de geldmiddelen nog geen uitbreiding gedoogden, heeft hij nog weinig invloed uitgeoefend op den gewonen gang van zaken. Nog niet beschikkende over kantoorfondsen als taalambtenaar genoot hij de gastvrijheid der Kirtya.

Bijna tien jaren geleden heeft Dr. Goris een voordracht gehouden in de 27e vergadering

van de Afdeeling Taal-, Land-, en Volkenkunde (5 Augustus 1931) van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, welke is opgenomen in 's Genootschaps Tijdschrift deel LXXI, 1931, 695-712. Door een betreurenswaardige vergissing is dit artikel niet zoo gemakkelijk te vinden, daar het niet is opgenomen in de Inhoud; de titel luidt: Bali als arbeidsveld voor wetenschappelijk onderzoek, waarbij dan slechts gedacht is aan onderzoek op cultureel gebied. Het bestaan van dit artikel maakt het mij overbodig nog eens grootendeels dezelfde desiderata op te sommen; bovendien zouden maar verwachtingen gewekt worden waarvan men de vervulling niet geheel in eigen hand heeft. Slechts zij aangetekend dat de Oudheidkundige Dienst nu te Batavia weer over een epigraaf beschikt voor de bewerking der oorkonden, en op Bali een opnemer heeft rondtrekken die belast is met de inventarisatie van alle oudheden.

De Kirtya beperkte zich voor kort tot het overkrassen van lontars. Zooals wellicht bekend is, wordt lontar ook gebruikt voor inheemsche documenten, en terecht, want het is een vrij duurzaam materiaal. Het blijkt bestand te zijn tegen alle beproeving waaraan het blootgesteld is in een Balische woning, zooals lekwater, rook, enz. waarvan papier vergaat. Hoe kostbaar de aanmaak van een lontargeschrift dan ook moge zijn - het kan aan schrijffloon in de tientallen guldens loopen - van dit materiaal wordt toch nog zeer veel gebruik gemaakt. Opmerking verdient echter, dat de Baliërs welke op de Kirtya komen zitten om ten eigen gebruike een afschrift et vervaardigen, in de door mij geobserveerde periode uitsluitend van papier gebruik maakten. De vraag rees dan ook of de Kirtya, gehuisvest in een gebouw van Europeesch materiaal, waar de geschriften in rook noch lekwater liggen, niet meedeed aan een wel vaker voorkomende neiging van te zijn *plus balinissant que les Balinçais eux-mêmes* met vast te houden aan de lontar-afkrasserij. Alleen dan placht de Kirtya voorloopig papier-afschriften te vervaardigen van geleende lontars, wanneer de eigenaars deze slechts gedurende korten tijd wenschten af te staan; vervolgens werd van het papier-afschrift weer een lontar-afkrassel genomen. Als werkverschaffing voor een periode gedurende welke het geroutineerde personeel, op het behoud waarvan men gesteld is, aan den gang moet gehouden worden, b.v. gedurende een adviseurlooze periode, is dit voortreffelijk. Ook heeft dit de oplossing aan de hand gedaan om de verknochtheid der

Baliërs aan hun oude letter te ontzien, zoodat voortaan op de Kirtya nog slechts papier-afschriften vervaardigd worden.

Door de verlaging van de rentestandaard in de laatste jaren waren de inkomsten van de Kirtya met tientallen procenten afgenomen, terwijl geruimen tijd gelden beschikbaar moesten zijn voor doeleinden en in een mate, waarop de Kirtya door zijn opzet niet berekend was. Terwijl vroeger afschrijfwerk kon worden uitbesteed en dus extrakosten voor los personeel met zich meebracht, was hiervoor nu dan ook geen geld meer beschikbaar, zoodat het Kirtya-personeel dit werk zooveel mogelijk zelf moest doen. Mede hieraan mag toegeschreven worden dat de bewerking van een wetenschappelijken catalogus, waarvan sprake is in vorige mededeelingen, sinds jaren is blijven steken. Gehoopt wordt nu dat door den bovengeschetsten overgang van lontar naar papier het personeel den noodigen tijd vrij krijgt om de bewerking van den catalogus weer ter hand te nemen. Nog zal moeten blijken of het zich reeds de noodige bekwaamheid hiertoe verworven heeft, wat zonder meer niet verwacht mag worden van overigens geroutineerde djoeroetoelissen, terwijl de financiering van de boek-uitgave — zonder welke de bewerking weinig zin heeft — aan het Curatorium veel hoofdbreken blijft kosten.

In de eerste dagen van 1940 is besloten uit de Residentie-bibliotheek — naar het schijnt de eenige welvoorzienige der Buitengewesten — aan de Kirtya in bruikleen te geven al die boeken en tijdschriften en overdrukken welke van taal-, land- en volkenkundig belang geacht kunnen worden, uiteraard in de eerste plaats met betrekking tot Bali en Lombok. Hieronder zijn verscheidene voortreffelijke standaardwerken, onmisbare tijdschriften, waardevolle overdrukken, kostelijke monografieën. Het ligt in de bedoeling van het Curatorium naast het bestaand vertrek voor Balische lontarlezers een vertrek in te richten voor Westersche studie, waar de bestaande Kirtya-boekerij en de haar zoo kostelijk aanvullende residentie-boekerij als handbibliotheek gereed zullen staan. De welwillende toekenning door den Resident van eenige fondsen maakte het reeds mogelijk door aankoop eenige lacunes aan te vullen; het Koninklijk Bataviaasch Genootschap vulde zijn edita gratis aan; ten slotte worden verscheidene moeilijk te verwerven artikelen overgetikt. Gegronde hoop mag gekoesterd worden dat nog in 1940 in de bibliotheek van de Kirtya niet alleen de groote massa van de Balische literatuur aanwezig zal zijn, maar ook het belangrijkste en zelfs het meeste van wat betrekking heeft op Bali en Lombok.

Ieder die zich eenigszins verdiept in de literatuur over Bali en Lombok vindt een betrouwbaren gids in het Literatuur-overzicht van C. Lekkerkerker, archivaris van het Nederlandsch Bali-Instituut, behorende tot de Afdeeling Volkenkunde van de Koninklijke Vereeniging het Koloniaal Instituut te Amsterdam. Dit overzicht loopt tot 1919; het boek is van 1920; sindsdien is er enorm veel gepubliceerd over Bali dik en dun, rijp en groen. Dr. Goris gaf in Mededeeling 5 een waardevol Overzicht over de belangrijkste literatuur betreffende de cultuur van Bali over het tijdvak 1920—1935. Terwijl Lekkerkerker de genoemde werken refereert — soms zeer uitvoering — en ook karakteriseert, niets te onbelangrijk acht en alle gebieden behandelt, heeft Goris zich beperkt tot een opsomming van het belangrijkste betreffende de cultuur. Hij spreekt in zijn inleidende woorden van een voortzetting in manuscript door Lekkerkerker zelf van diens arbeid, waarvan een vervolgdeel eerlang te verwachten zou zijn. Hiernaar informeerende kreeg ik het manuscript toegezonden — een zeer groot aantal dichtbetrabbelde stukken papier, ter grootte van receptpapiertjes tot dubbele folio-vellen toe. Deze zijn nu op uniform papier en in uniforme uitvoering overgetikt; het blijkt dat pas op het eind der dertiger jaren de samensteller dit werk heeft moeten laten liggen, waarschijnlijk door de voltooiing van zijn groote boek Land en Volk van Java. Op de Kirtya staat dit kostelijk hulpmiddel nu in voorloopigen vorm ter beschikking van ieder lid die het wil raadplegen. Bedoeling is om dit hier zoo goed en kwaad als het gaat voort te zetten, waarbij erop gehoopt wordt dat ieder die over Bali en Lombok schrijft, al is het slechts zijdelings (juist wanneer het slechts zijdelings is en dus dreigt te ontsnappen aan de aandacht) een exemplaar zal willen zenden aan de Kirtya-boekerij. Gehoopt wordt tegen 1944 een 25-jarige periode te kunnen afsluiten met gebruikmaking van een koloniale of universiteits-bibliotheek. Dan kunnen de gerefereerde bijdragen ook pas genummerd en de index vervaardigd worden, welke bij een werk als dit een aanzienlijk deel der waarde vertegenwoordigt.

Intusschen is de Kirtya wel een zeer waardevolle bibliotheek voor letterlievende Baliërs, en vormt zij een rijke mijn voor wetenschappelijk onderzoek — maar deze mijn werd nog nauwelijks ontgonnen. Er is nu een begin gemaakt met de ontginning en de winning van het erts doordat vijf man steeds aan het overtikken zijn. Wel moeten zij zelf, geholpen door een medetikker, hun eigen werk nakijken, en ook weten ze dat ze er een korte inhoudsop-

gave van moeten samenstellen, terwijl tikwerk en inhoudsopgave ook nog worden nagekeken door het Balisch kantoorhoofd, maar niettegenstaande deze voorzorgen kan niet voorkomen worden dat bij deze achttiende of zeven-entwintigste keer copieeren er nog weer een enkele fout bij insluipt. Men verlieze niet uit het oog dat deze aftiksels — waarvan doorslag bestemd is voor Leiden en Batavia en reeds gebruikt wordt voor het Balisch woordenboek en de baliseering van het lager onderwijs — nog erts is, in een wetenschappelijken hoogoven moet gesmolten worden tot het zuivere metaal der verzorgde teksten, waaruit de wetenschappelijke verhandelingen gesmeed kunnen worden. Voorloopig deelt een tikker op de Kirtya slechts „'s mijnslaafs lot, die duikt in 's aardrijks ingewand”.

Omtrent de bestudeering der Sasaksche lontars en der Sasaksche cultuur kan gemeld worden, dat een tweetal schrijvers zich heeft laten vinden om hun eiland te verlaten en te Singaradja te komen werken. De een knipt de woorden van Dr. Goris' woordenboek uit en plakt die op kaarten van een alphabetisch register. Reeds is een begin gemaakt met het noteren en tusschenvoegen van aanvullende woorden, alsmede het bijvoegen van nog niet gesignaleerde beteekenissen. De ander, die

eenig Hollandsch machtig is, helpt mij over de eerste moeilijkheden van het Sasaksch heen, en is begonnen met het overtikken der Sasaksche lontars die de Kirtya bezit.

Twee man tikken een aanzienlijk deel van hun tijd aan moeilijk te verwerven artikelen uit tijdschriften.

Over de behuizing der Kirtya kan voorshand nog slechts gezegd worden dat deze niemand bevredigt, dat gestreefd wordt hierin verbetering aan te brengen, maar dat Rome en Napels ook niet op één dag gebouwd zijn.

Met dankbaarheid zij gereleveerd dat de Kirtya boekgeschenken ontving o.a. van den Resident van Bali en Lombok, medewerking genoot i. h. b. van de heeren C. J. Grader, Controleur B. B. te Karangasem, en Walter Spies, kunstenaar te Tjampoean (Oeboed, o.a. Gianjar, Zuid-Bali) en een gift ontving van den heer H. D. Pierson te 's Gravenhage. Teneinde haar werkzaamheden ten volle te kunnen ontplooiën behoeft de Kirtya moreelen steun door medewerking bestaande uit het verzamelen van teksten, en financieelen steun, zij het slechts door veel lidmaatschappen — haar streven is er op gericht deze beide te verdienen.

De Adviseur
Dr. C. Hooykaas.

DERDE LIJST VAN AANWINSTEN DER LONTAR-BIBLIOTHEEK
VAN DE STICHTING KIRTYA LIEFRINCK-
VAN DER TUUK TE SINGARADJA

(1939 FEBRUARI 1940).

N.B. In vorige Mededeelingen werden reeds de volgende lijsten opgenomen :

1. Voorloopig overzicht der op Bali aanwezige literatuurschat, door Njoman Kadjeng [d. i. dus datgene dat de Kirtya wilde verzamelen], Med. 1 (1 Maart 1930) p. 19-40.
2. Het huidige lontar-bezit der Kirtya, Med. 2 (1 Maart 1930) p. 13-22.
3. Het huidige lontar-bezit der Kirtya, Med. 3 (1 Nov. 1931) p. 9-35.
4. Het huidige lontar-bezit der Kirtya, Med. 4 (1935) p. 1-86.
5. [Eerste] Lijst der aanwinsten : Mei 1934-Juni 1936, Med. 5 (1937) p. 5-13.
6. [Tweede] Lijst der aanwinsten : Juni 1936-Februari 1939, Bijl. Med. VI (1939) p. 2-21.

Inrichting van deze lijst (uitvoeriger in Med. 4 p. IV-VI) :

Het *nummer* is dat van de Kirtya, gegeven aan het geschrift toen het binnenkwam of in behandeling werd genomen.

De *titel* is die welke het geschrift draagt; menigmaal is het ook onder andere namen bekend.

Het *Arabische cijfer* wijst op het aantal lëmpir's, alle van vier regels.

Het *Romeinsche cijfer gevolgd door een kleine letter* wijst op de categorieën waarin de Bali-sche geschriften van het begin af verdeeld zijn, en wel :

- I. WEDA (godsd. ceremoniën), a-*weda* ; b-*mantra* ; c-*kalpaçāstra* (ritualia).
- II. AGAMA (recht, ethiek, etikette) a-*palakṛta* (wet en voorschrift) ; b-*çāsana* (leefregels) ; c-*nīti* (handleidingen voor de vorsten).
- III. WARIGA (handboek) ; a-*wariga* (astrologie) ; b-*tutur* (cosmologie, allegorie, mystiek) ; c-*kāṇḍa* (grammatica, metriek, mythologie) ; d-*usada* (medicijnen).
- IV. ITIHĀSA (epiek) a-*parwa* ; b-*kakawin* (kunstdicht in Hindoe-maten) ; c-*kidung* (id. in inheemsche maten) ; d-*gaguritan* („kleine” maten ; taal Nieuw-Balisch).
- V. BABAD (historie) a-*pamañcangah* (geslachtslijst ; b-historische romans ; c-rijksondergangen).
- VI. TANTRI (Volksverhalen) a-van Hindoe-afkomst ; b-van inheemsche origine.

Nieuw ingevoerd moest hierbij worden : c-*katuturan* (volksverhaal van „eigentijdsche” gebeurtenis en slechts plaatselijke bekendheid, sprookjesachtig noch legendarisch).

Afkortingen naar de gebruikelijke catalogi.

1601	Anḍa kacacar (Br. I 89 s. v. Anda. middelen tegen pokken)	31	III d		ling voor de subak Bëbëngan, in de buurt van Silangjana)		IIa
1778	Aṣṭapranawa (Wijwater, o. a. kosten ervan enz.)	3	Ic	1681	Ayam biing Pangajaran	3	VIc
1605	Atmarakṣa (Tooverformulieren tegen allerlei gevaren o. a. ziekten, daemonen. Vg. Med. 4 p 6, 883)	4	III d	1679	Ayam ijo Baluk	4	VIc
1782	Awig ² bañjar Yeh-tëngah (Huishoudelijk reglement voor de wijken: bañjar Toya-tëngah, Brasela, Këlikikawan in het Oeboedsche Z. Bali)	24	IIa	1678	Ayam ijo Sambu	3	VIc
1786	Awig ² desa Bila (Oost-Buleleng)	14	IIa	1685	Ayam irëng ring sang Kuwuk (Vg. Med. 6 Bijl. p. 18, 1326)	4	VIb
1785	Awig ² desa Pañji (district Soekasada, N. Bali)	17	IIa	1683	Ayam pangaruh	3	VIc
1735	Awig ² desa Silangjana (district Soekasada, N. Bali ; deze regels bepalen ook de waterverdee-			1680	Ayam sa Bodi	4	VIc
				1682	Ayam sangkur	3	VIc
				1684	Banas makidihang ayam	3	VIc
				1722	Basong bëlang kalikukun	3	VIc
				1763	Basong cëmëng	3	VIc
				1724	Basong pangaruh	3	VIc
				1762	Basong rarik	3	VIc
				1745	Bëlog (anak) (Vg. Med. 6. Bijl. p. 7, 1324 en 1520)	2	VIb
				1651	Bhagawān Garga (Vg. Med. 4 p. 11, 160. Beide geschrif-		

	ten vullen elkaar aan; behan- delen de gunstige en ongun- stige dagen	16 IIIa	1595	de; eindstrofen verschillend. Roman)	109 IVb
1705	Bhagawān Çakti (De geschiede- nis van een Bhagawān, die met vrouw en dochter van Java naar Bali reisde gedurende de regeering van één der Gelgel- sche vorsten. Vg. Dwijendra: Med. 4 p. 19, 320. Taal: Hoog-Balisch)	6 VIb	1619	Dewayajña ring Karangasëm (over nafeest v. lijkverbranding door Zelfbestuurder v. Karang- asëm in 1938. Ander gedicht dan no: 1579 Med. 6 Bijl. p. 6 over hetzelfde feest)	17 IVd
1753	Bagus Dyarsa (inhoud Vg. Br. I, p. 150-1. Vg. ook Med. 4, p. 9, 597)	8 VIb	1610	Dharma panguwusan (streven naar verlossing. Vg. Med. 4 p. 73, 1056)	3 IIIb
1604	Brāhmaṇa cute (Brahmaan, ge- boren uit een vreemdsoortig huwelijk: vader Brahmaan, moeder dochter v. e. slager. Cute = onrein)	3 Va	1626	Dharma pawayangan (Handlei- ding voor dalangs)	18 IIIc
1624	Brāhmaṇa cute (Vg. 1604. Zelf- de babad in dichtvorm, echter ontbreken hier de namen).	21 IVd	1767	Dyah Durmitā (De gelijknamige heldin was aanvankelijk zeer wuft, streeft dan naar verlos- sing)	41 IVc
1723	Buduh ring ula aya	2 VIb	1775	Ender (Zie Br. I p. 282, 403. Inhoud vollediger dan no: 533, zie Med. 4)	53 IVc
1622	Cakrāgni (tooverformulieren te- gen vijanden)	5 IIIc	1755	Gaguritan dewasa (Andere Re- dactie dan gelijknamige ge- schriften; zie Med. 4 p. 21)	15 IIIa
1769	Calon arang parikan (Versifica- tie v.h. C.A.-verhaal. Andere red. dan no. 1047, Med. 4, p. 14. Zie Br. III p. 200-2)	27 IVd	1625	Gēdē Myana	3 VIb
1592	Caṇḍikusuma (voor bouwers van steenen gebouwen in huis- tempels)	12 IIIc	1603	Gēṅḍing sang hyang Dadarī (Volkszangen)	9 IVd
1721	Cekel cipak (hebzuchtig man)	6 VIb	1602	Gēṅḍing sang hyang mamēdi (Volkszangen)	8 IVd
1649	Cilinaya (Andere red. dan no. 954. Vg. (Med. 4 p. 16; soort Pañji-roman)	24 IVd	1656	Gusti Bagus Jenglar (geschie- denis van gelijknamig jongeling. Vollediger dan no. 1044, zie Med. 4 p. 26)	38 IVd
1643	Crukuk kuning (Vg. Med. 5 p. 6, 1303)	9 VIb	1736	I Baboso (dochter van een rangsasa (reus) trouwt met prins van Koripan; uit dit huwelijk I Baboso, een meisje, geboren)	7 VIb
1615	Dadawuhan (gunstige en on- gunstige tijdstippen op één dag, te bepalen volgens het systeem dawuh pañcapāṇḍawa, hetwelk den dag in 5 gelijke deelen verdeelt)	9 IIIa	1739	I Balu kajanan tēken I Balu kalodan (rijke weduwnaar en arme weduwe, die later resp. arm en rijk worden)	4 VIb
1644	Dadong bēkung (opschepperige tandelooze oude vrouw)	5 VIb	1672	I Balu kajanan tēken I Balu Kalodan	4 VIb
1774	Dadong Peset - Luh Mēntis (grootmoeder vertelt kleindoch- ter episode uit Adiparwa)	12 VIb	1676	I Balu kajanan tēken I Balu kalodan (Grof verhaal, van weduwenaar en weduwe)	8 VIb
1663	Dagang lēngis	5 VIb	1676	I Bēlog. (Vg. Med. 5 p. 6, 1301; Med. 6, p. 7, 1324 en 1520)	5 VIb
1591	Daçaprakasa (handleiding ter concentratie van magische kracht)	22 IIIb	1748	I Bēlog (domoor)	3 VIb
1617	Daçaçila paramārtha (kamok- šan-staat kan ook bereikt wor- den langs eenvoudiger weg, d.i. goede levenswandel)	5 IIIb	1688	I Bēlog-punggung (stom en zeer koppig man)	4 VIb
1648	Dewātmaka (zie Br. I p. 242, 342; begin woordelijk hetzelf-		1689	I Bēṅḍesa Dauh	4 VIc
			1752	I Bērahak	7 VIb
			1760	I Buta tēken I Bungkut	2 VIb
			1677	I Cēlēmpung (een slimmerd)	4 VIb
			1635	I Cēlēpuk („De Uil” (naam v. e. mensch) en een aap)	3 VIb
			1636	I Cēlēpuk („De Uil en de	

	mamēdi (onzichtbaar mensch))	4	Vib	richt diensten bij a.s. schoonvader)	6	Vib
1653	I Cělěpuk (Zie Ni Cělěpuk)	6	Vib	1743 I Sugih tēken I Tiwas	2	Vib
1629	I Cicing timpang (schoon jongeling, aanvankelijk in de gedaante van een manken hond)	7	Vib	1742 I Syap sělēm (Vg. Med. 6 p. 18, 1326 en 1685 v. deze lijst: Ayam irēng ring sang kuwuk)	6	Vib
1699	I Dadong Ayam (rangsasa (Rākṣasa) en kip)	3	Vib	1652 I Těngkulak	10	Vib
1631	I Dagang pindang (verkooper van gedroogde visch trouwt dochter v. weduwe)	6	Vib	1744 I Tiwas tēkèn I Sugih	4	Vib
1695	Ida Ratu ring Pajajaran (Zie Raden Jajar pikatan)	4	Vib	1645 I Truṇa tuwa (vrijgezel raakt op zijn ouden dag verliefd op hemelnymf)	11	Vib
1690	I Deblung ring mamēdi (vrouw van I Deblung, die elken nacht gaat dobbelen, wordt verleid door mamēdi in gedaante van I Deblung)	2	Vic	1646 I Tuwung kuning (meisje gered door een Dadari. Vg. Ni Tuwung Kuning no: 1694 v. deze lijst)	9	Vib
1632	I Gěljah (ondeugend mensch die Koning wordt)	12	Vib	1691 I Ubuh (wees die later bij Chinees dient)	3	Vic
1700	I Jaum (man met twee vrouwen)	3	Vib	1668 I Ungasan (toek-verkooper die koning wordt)	8	Vib
1702	I Jělěg ² (luie vrouw; uit West-Lombok)	2	Vib	1633 I Wayan Kaplet (slimmerd die meisje verleidt; grof)	9	Vib
1667	Ijung lantang (boschspook met zeer langen neus)	17	Vib	1594 Jayakrama (als Kidung Pamañcangah, uitg.-Berg)	63	Vb
1642	I Kětimun mās (meisje, door reus ontvoerd, later door muis met zijn vrienden gered)	7	Vib	1674 Jayapurāṇa (Br. I p. 266. J. Cat. p. 82)	41	IVc
1701	I Kulěn (meisje verliefd op een kulěn = zoetwatervis)	3	Vib	1728 Jro dalang	3	Vic
1660	I Lagas (eigenaar v. e. doeriantuin, taal soms grof)	5	Vib	1746 Juru tulup (op vogeljacht met blaasroer)	2	Vib
1664	I Lėgar (ongelukkige jongen)	18	Vib	1697 Kaki Gělundung	4	Vib
1665	I Liděg (grappig volksverhaal)	7	Vib	1623 Kamokṣan (Vg. (Tutur) Kamokṣan, Med. 4 p. 35. Inhoud in groote trekken zelfde als Aji kěmbang, Med. 4 p. 1. 467)	32	IIIb
1741	I Lutung tēken I Kakuwa (Vg. Med. 4 p. 45, 314 en 1144; en 1717 v. deze lijst: Sang L. t. sang K.)	7	Vib	1772 Kamokṣan (Andere red. als (tuturs) Kamokṣan p. 35, Med. 4)	17	IIIb
1657	I Mica (koning met dochter in gedaante van een peperkorrel)	8	Vib	1670 Kāṇḍa ěmpat (Gaguritan) (versificatie van Kāṇḍa ěmpat lare, zie Med. 4 p. 35, 362; zeer gecompriemd)	3	IIIc
1658	I Naga gombang (grote slang verleidt prinses van Daha)	8	Vib	1590 Kawičeṣan (Andere red. dan no. 1160, Med. 4 p. 37. Handleiding om magische krachten te concentreeren en aan te wenden tegen schadelijke invloeden)	22	IIId
1718	I Ngantèn añar (Domoor pas getrouwd = No. 1301, Med. 5 p. 6)	3	Vib	1613 Kawruhan Kusumadewa (aanwijzingen om magische kracht te verkrijgen)	7	IIIc
1726	I Pañcing bēnēng (held heet „De rechte Pañcing” = haak zonder weerhaak)	14	Vib	1618 Klabang akit (mystisch geschrift)	5	IIIa
1662	I Payuk (jongmensch aanvankelijk in de gedaante v. e. wattervat)	8	Vib	1597 Kṛtabhāṣā (Br. II p. 80-1; Vg. Med. 4 p. 43, 127)	17	IIIc
1750	I Pēcik tēken I Kutang	2	Vib	1780 Kudāsmarājña (minnedicht in Middel-Jav.)	3	IVc
1758	I Pepet (Vg. Med. 5 p. 6, 1303 en 1643 v. deze lijst: Crukcuk kuning)	4	Vib	1647 Luh Sandat	6	Vib
1637	I Rare angon (in details anders dan No. 1521, Med. 6 p. 8)	13	Vib	1692 Luh Sari ring ula naga	8	Vib
1661	I Singalongan (jongeling ver-			1725 Macan masiluman marupa manusa	3	Vib
				1747 Macan tēken meng	2	Vib
				1731 Makakasihan ring banas	4	Vic
				1730 Makakasihan ring wong gamang	4	Vic